

Monumentnummer: 603

Status: Gemeentelijk monument

Inschrijving register: 21 september 2021

Kadaster deel/nr: 3792

Woonplaats		Gemeente		Provincie
Hippolytushoef		Hollands Kroon		Noord-Holland
Straat	Nr.	Toev.	Postcode	Woonplaats
Koningstraat	32 - 34		1777 AB	Hippolytushoef
Kadastrale gemeente		Sectie	Grondperceel	
WRG01		C	3792	

Omschrijving gemeentelijk monument

Inleiding

Voormalig postkantoor met directeurswoning gebouwd in 1919 naar ontwerp van architect Joseph Crouwel in een sober expressionistische stijl met kenmerken van de Amsterdamse School.

Het pand is gebouwd in opdracht van het Staatsbedrijf van de PTT. Architect Joseph Crouwel (1885-1962) kreeg les van Karel de Bazel, en trad na zijn afstuderen in dienst bij het bureau van H.P. Berlage, architecten die invloed hebben gehad op zijn stijl. Vanaf 1917 heeft hij bij de Rijksgebouwendienst gewerkt. Hij werd adjunct-Rijksbouwmeester onder Rijksbouwmeester Henry Teeuwisse. Hier zou hij werken tot eind 1950, waarna hij nog vier jaar enkele projecten zelfstandig uitvoerde. Hij ontwierp veel gebouwen voor de PTT. De opvallendste zijn de postkantoren in Utrecht, Haarlem en Bussum. Het postkantoor dat hij voor Bovenkarspel heeft ontworpen lijkt sterk op het ontwerp voor Hippolytushoef.

Crouwel wordt getypeerd als een architect die was beïnvloed door de Amsterdamse School, maar vooral in zijn latere jaren zou hij een rustigere en sobere stijl ontwikkelen dan zijn leermeesters. Het postkantoor van Hippolytushoef is ontworpen in de beginjaren van Crouwel's carrière en is daarom nog redelijk rijk geornamenteerd.

In het postkantoor was zoals gebruikelijk in het begin van de twintigste eeuw ook een directeurswoning gevestigd. De woning bevond zich op de eerste verdieping waar de directeur samen met zijn gezin woonde.

Het pand is verbouwd in 1978, 1983 en 1984, de begane grond is toen aangepast. Er kwam onder meer een keuken in het vertrek in het rechter bouwdeel.

Tijdens de oorlogsjaren was het pand deels geconfisqueerd door de Duitsers. Op de benedenverdieping verbleven de Duitse militairen, terwijl de eerste verdieping door het verzet werd gebruikt. Op de zolderverdieping verbleven onderduikers, aldus de huidige eigenaar.

In de jaren '80 is een eenlaagse aanbouw met plat dak tegen de achtergevel van het linker bouwdeel geplaatst ten behoeve van een laad- en losruimte en werd de toogdeur in de linker zijgevel dichtgezet die toegang bood tot het in pandige laad- en losgedeelte. Op de eerste verdieping hebben geen verbouwingen plaats gevonden en is de indeling nog oorspronkelijk.

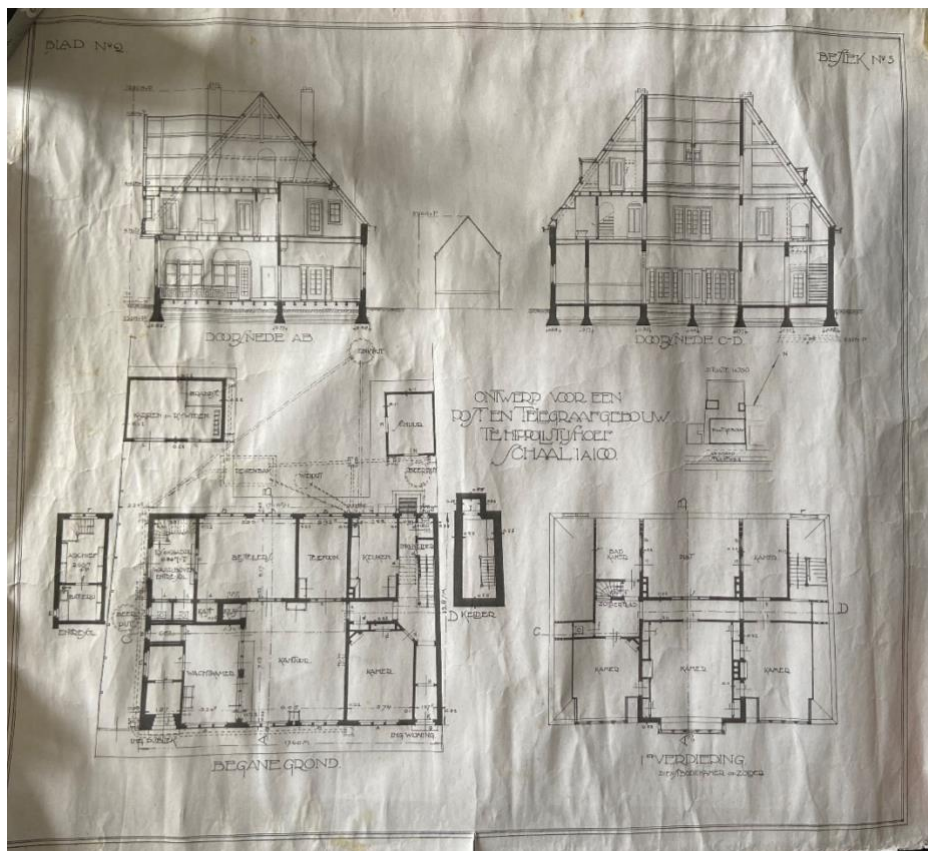
Het pand is tot 2000 in gebruik geweest als postkantoor.

De nadruk ligt in deze omschrijving op het oorspronkelijke hoofdvolume, de aanbouwen uit de jaren '80 worden buiten beschouwing gelaten.

Hippolytushoef is gelegen in het centrum van het voormalige eiland Wieringen in het noorden van de gemeente Hollands Kroon. Wieringen is ontstaan door de opstuwing van keileem tijdens de voorlaatste ijstijd. Dit keileem is daarna afgedekt met zandgronden. Dit zorgde ervoor dat het veen, dat aan het begin van de jaartelling het voormalige eiland omringde, op het hooggelegen deel van Wieringen geen kans had. De kern van het eiland bestaat uit een zuidwest-noordoost georiënteerde keileem rug met ten zuiden daarvan de kogen en het laagland. De kogen werden tegen de zee beschermd door wierdijken. Rond de tiende eeuw ontstonden op de hooggelegen gronden nederzettingen. Hippolytushoef is één van deze nederzettingen. De belangrijkste bestaansbronnen tot de twintigste eeuw waren de veeteelt en de visserij. In 1927 kwam de aanleg van de Amsteldiepdijk gereed. De Amsteldiepdijk ligt tussen Van Ewijcksluis en Wieringen en sluit een deel van het Amsteldiep en het Ulkediep af. Met de aanleg van de Amsteldiepdijk kreeg Wieringen een directe verbinding met het vaste land van Noord-Holland en was niet langer een eiland. De aanleg van de Amsteldiepdijk en ongeveer gelijktijdig de Afsluitdijk had als gevolg dat het idee was ontstaan om van Hippolytushoef een echte stad te maken met hotels, een grote bioscoop en een representatief postkantoor. Hippolytushoef heeft echter nooit een stads karakter gekregen en is een klein dorp gebleven.

Historische foto van het voormalige postkantoor aan de Koningstraat, datum onbekend. Fotograaf C.A. Deul.

Een kopie van de oorspronkelijke bouwtekeningen met gevelaanzichten, doorsnedes en plattegronden datum 1919

Beschrijving situatie en omgeving van het monument

Het pand is gelegen aan de Koningstraat op het voormalige eiland Wieringen en is gesitueerd tussen het Kerkplein (in het noorden), Elft (in het oosten), de Rijkstraatweg (in het zuiden) en de Beltstraat (in het westen). De Koningstraat vormt samen met de Gemeenelandsweg, de Beltstraat en Elft de historische wegenstructuur van Hippolytushoef. Deze wegen hebben over het algemeen een kronkelend verloop, omdat ze de hoogtes van het land volgen en zijn daarmee kenmerkend voor de landschapontwikkeling van Wieringen. Het zijn de voormalige toegangswegen uit de polder die leiden naar de dorpskern gelegen rondom het kerkplein van Hippolytushoef. Vanaf de jaren '60 is het dorp uitgebreid met uitbreidingswijken en zijn de toegangswegen die tot dan toe solitair in het landschap lagen, opgenomen in de dorpsbebouwing en daarmee is er geen sprake meer van zichtlijnen naar het achtergelegen open landschap.

Het pand staat aan de noordzijde van de kavel en is met de voorzijde (zuid) direct aan de stoep gelegen. Links (west) van het pand ligt een steeg die toegang biedt tot de in de jaren '80 gerealiseerde aanbouw. Rechts (oost) van het pand staat het naastgelegen appartementencomplex 'Koningshof'. Aan de achterzijde (noord) ligt de tuin met grote kastanjeboom en staat een schuurtje uit dezelfde bouwperiode als het voormalige postkantoor.

Het pand in zijn omgeving

Beschrijving van het exterieur

Op rechthoekig grondplan gebouwd postkantoor van één bouwlaag onder een schilddak met een noklijn evenwijdig aan de straat. Het dak is bedekt met een rode verbeterde Hollandse dakpan. Het dak heeft rondom een breed overstek. De gevels zijn opgetrokken in een oranje-bruine baksteen in kruisverband. Het trasraam is platvol gevoegd met een grijze voeg, het overige metselwerk met een witte voeg. Bovenin is de gevel verfraaid met een uitkragende lijst van overhoekse muizentanden van twee lagen. Boven alle vensters is een rollaag aangebracht en boven alle deurkozijnen is een hanenkam aangebracht. Alle kozijnen zijn van hout.

Het schuurtje in de achtertuin bestaat uit één bouwlaag met zadeldak. Het dak is bedekt met een rode verbeterde Hollandse dakpan. De gevels zijn opgetrokken in een oranje-bruine baksteen in halfsteens verband. Het trasraam is gevoegd met een grijze voeg en wordt afgesloten door een rollaag. Daarboven is de gevel gevoegd met een witte voeg. In de voorgevel (zuid) zit een houten deur en in de linker zijgevel (west) een rechthoekig raam. De kopgevels worden afgesloten door een rollaag en de zijgevels worden afgesloten door een houten bakgoot op gootklossen.

Voorgevel (zuid)

De voorgevel is symmetrisch van opzet en heeft een middendeel dat over twee bouwlagen doorgetrokken is en afgewerkt is met houten geveltop. Links bevindt zich de toegangsdeur, uitgevoerd in hout en glas en geplaatst in een portiek met getrapte dagkanten. Het deurkozijn rust op neuten die net als de onderdorpel in hardsteen zijn uitgevoerd. Erboven is het rijkswapen vervaardigd door Willem Brouwer met de tekst: 'JE MAINTIENDRAI' ingemetseld. Het wapenschild is uitgevoerd in natuursteen. Rechts van de deur bevindt zich een groot raam dat net als de overige ramen in de voorgevel is uitgevoerd met een zwaar kalf. Het beneden- en bovenraam zijn onderverdeeld in drie vierruits vensters. In het middengedeelte van de voorgevel, op de begane grond, bevinden zich twee grote samengestelde vensters, met onder het kalf drie vier-ruits ramen en boven het kalf drie acht-ruits ramen. Tussen de samengestelde vensters bevindt zich een rode brievenbus.

Enkele detailfoto's van de voorgevel

Aangezien de gevel gespiegeld vormgegeven is, zit rechts van het middendeel hetzelfde venster als links met geheel rechts nog een ingang die toegang bood tot de toenmalige directeurswoning. Boven deze deur zit een ruitvormig venster met aan de boven- en onderzijde een hanenkam en op de hoeken een dubbele kop. In de deur zit een klein ruitvormig venster met kathedraalglas en sierrooster. De uitkragende houten topgevel met zadeldak wordt gedragen door zes houten consoles en wordt geflankeerd door getrapte, gemetselde pilasters. De topgevel is onder het raamkozijn, dat bestaat uit vijf zesruits vensters met overhoeks een drieruits venster, bekleed met horizontaal geplaatste houten delen. Boven het raamkozijn is de topgevel bekleed met verticaal geplaatste houten delen en bevindt zich een ruitvormig venster omkaderd door decoratief houtsnijwerk. De topgevel wordt gesloten door een waterbord en windveer. Links en rechts van de topgevel zit in het voordakvlak een plat afgedekte houten dakkapel met vier keer een vierruits venster. De dakkapellen hebben gepotdekselde zijwangen. Boven de dakkapellen, links en rechts van de houten topgevel, zijn in het voordakvlak hoge, gemetselde schoorstenen geplaatst.

De voorgevel

Linkerzijgevel (west)

De linkerzijgevel is asymmetrisch van opzet en kent een onregelmatige vensterindeling. Van links naar rechts: een dicht gemetselde toogdeur, de getoogde dubbele rollaag is als bouwspoor nog zichtbaar in het metselwerk, twee keer een tweeruits venster en daarnaast een zesruits venster en geheel rechts in de gevel een houten luik. Op de verdieping twee stalen schoepenroosters en een tweeruits venster. In het linkerdakvlak zit een houten plat afgedekte dakkapel met twee keer een vierruits venster, de wangen van de dakkapel zijn bekleed met houten delen.

De linkerzijgevel en een detailfoto van voormalige toogdeur die is dichtgemetseld

Achtergevel (noord)

De achtergevel is asymmetrisch van opzet. De begane grond van het linker gedeelte van de achtergevel is gewijzigd, dit is te zien aan de afwijkende baksteen die is toegepast. Van links naar rechts: een achterdeur met stapeldorpel en glaspartij, twee tweeruits vensters, drie vernieuwde zesruits vensters zonder raamhout. Links en rechts van de gevel zijn direct onder de goot twee vensters met vierruits raamkozijnen geplaatst. Het middendeel van de achtergevel is iets hoger opgetrokken en dient als balustrade voor de achterliggende loggia. Boven de loggia zit een kleine, houten dakkapel voorzien van twee tweeruits vensters en een dakraam.

De achtergevel

Rechterzijgevel (oost)

De rechterzijgevel is geheel gesloten uitgevoerd.

Beschrijving van het interieur

Het interieur op de begane grond is grotendeels gewijzigd bij verbouwingen in de jaren 1978, 1983 en 1984. De entree deur naar de voormalige directeurswoning komt uit in een lange gang die vanaf de voorgevel tot aan de achtergevel loopt. Links van deze gang bevindt zich de keuken die van oorsprong aan de achterzijde was gelegen en is verplaatst naar de voorzijde, daar waar de woonkamer was. De voormalige keuken is opgedeeld in twee toiletruimtes. Links naast de huidige keuken, achter de voorgevel bevindt zich het kantoor gedeelte van het voormalige postkantoor met daarin de originele houten vloer, de kluis en een ruimte met plavuizen waarin de eerdere, kleinere kluis was ondergebracht. Achter het kantoor gedeelte, langs de achtergevel van het pand, bevonden zich de telefoonruimte, bestellersruimte en de laad- en losruimte. Deze ruimtes zijn samengevoegd tot één grote ruimte met een niet-oorspronkelijke trap naar boven die toegang geeft tot een klein, afgesloten gedeelte op de eerste verdieping die mogelijk als archiefruimte in gebruik is geweest en nu in gebruik is als opslagruimte. Een groot deel van de originele houten deuren bestaande uit twee panelen met daarboven een vierruits venster en de omliggende architraven zijn in oorspronkelijke staat bewaard gebleven evenals de zwart witte tegels in schaakbordpatroon in de hal.

Het interieur van de woning op de eerste verdieping is grotendeels nog intact. De bordestrappen naar de eerste verdieping zijn voorzien van sober gesneden trappalen en balusters. De oorspronkelijke indeling van de woning is gehandhaafd. De woonvertrekken worden van elkaar gescheiden door een overloop en zijn toegankelijk via een getoogde opening. Rechts van de overloop bevinden zich de keuken, de loggia, de badkamer en de zoldertrap. Links van de overloop bevindt zich de woonkamer met aan weerszijden twee slaapkamers.

Alle kamerdeuren zijn uitgevoerd als houten paneeldeuren met eenvoudige profileringen en afgeronde architraven en neuten. Het plafond in de woonkamer is voorzien van stucwerk met een afgeronde overgang van wand naar plafond. In de woonkamer bevindt zich nog een originele schouw en inbouwkasten. De vloeren zijn uitgevoerd met houten delen. De wanden zijn aan de bovenzijde voorzien van een horizontale (houten) profiellijst.

Op de zolderverdieping is nog een slaapkamer aanwezig waar in het knieschot een deur is opgenomen die toegang biedt tot de ruimte waar de onderduikers ten tijde van de Tweede Wereldoorlog verbleven. De rest van de zolder is een onverdeelde ruimte waarin zowel de schoorsteenkanalen als de oorspronkelijke dakconstructie nog goed te zien zijn.

Waardering

1. Cultuurhistorische waarden

Het voormalige postkantoor met directeurswoning is van cultuurhistorische waarde als representatief voorbeeld van de sociaaleconomische ontwikkeling van Hippolytushoef, waarbij het wensbeeld was om van Hippolytushoef een belangrijke stad te maken. Het geeft tevens uitdrukking aan de geschiedenis van het Staatsbedrijf de PTT en de stichting van postkantoren met bijbehorende directeurswoningen in dorpen. Daarnaast herinnert het pand aan de Duitse bezetting tijdens de Tweede Wereldoorlog.

2. Stedenbouwkundige waarden

Het voormalige postkantoor met directeurswoning heeft situationele waarden vanwege zijn markante ligging aan de historische Koningstraat. Vanwege de functie als representatieve doorgaande straat, zijn hier diverse representatieve gebouwen opgetrokken. Het voormalige postkantoor is sterk beeldbepalend en draagt daarmee bij aan de identiteit van het dorp.

3. Architectuurhistorische waarde

Het pand is van architectuurhistorisch belang als gaaf bewaard voorbeeld van een in sober expressionistische stijl gebouwd postkantoor uit het eerste kwart van de twintigste eeuw. De kenmerkende architectuur is onder meer te herkennen aan de versieringen in het metselwerk, de steile kappen, de symmetrische indeling van de voorgevel en de vensters met zware stijlen en kalf en kleine roedeverdeling. Een markant element is het rijkswapen boven de ingang.

Tevens heeft het pand waarde als karakteristiek onderdeel van het oeuvre van voormalig rijksbouwmeester Joseph Crouwel.

Waardevolle elementen in het interieur zijn onder andere de originele deuren met kozijnomlijsting, de trap, de kluis, de vloerafwerking in de hal, de kapconstructie, de indeling van de eerste verdieping, de sierlijsten op de binnenmuren en de originele schouwen.

4. Gaafheid en herkenbaarheid

Het pand is nog herkenbaar als postkantoor met directeurswoning. De oorspronkelijke functie blijkt uit het ingemetselde rijkswapen vervaardigd door Willem Brouwer met de tekst: 'JE MAINTIENDRAI', de rode brievenbus in het midden van de voorgevel en het uithangbord met het opschrift 'TPG Post'. Tevens is het pand herkenbaar als ontwerp van Joseph Crouwel, die veel vergelijkbare gebouwen voor de PTT heeft ontworpen.

Het exterieur van het pand is grotendeels gaaf behouden gebleven in hoofdvorm, gevelindeling, materiaalgebruik en detaillering. Wijzigingen in de gevel zijn als bouwsporen herkenbaar gebleven.

In het interieur is de oorspronkelijke indeling van de begane grond op hoofdlijnen behouden gebleven en is de oorspronkelijke indeling van de eerste verdieping grotendeels gaaf behouden gebleven.

5. Zeldzaamheid

Het voormalige postkantoor met directeurswoning van dit formaat en met deze markante architectonische uitstraling is een zeldzaam geworden object uit de geschiedenis van staatsbedrijven, zeker in een relatief kleine plaats als Hippolytushoef.

Bronnen

- BügelHajema adviseurs, Bestemmingsplan Hippolytushoef, 2013;
- Provincie Noord-Holland, 'Wieringen - Wieringermeer', Leidraad Landschap & Cultuurhistorie, 2018;
- Het Nieuwe Instituut, dossier CROU.110590963, <https://zoeken.hetnieuweinstituut.nl/nl/>
- Historische Vereniging Wieringen, <https://historischwieringen.nl/>
- Iconen van de post, <http://www.iconenvandepost.nl/>

Historische foto: Het Nieuwe Instituut, Rotterdam, Crouwel, J. (Joseph)/Archief (CROU), inv.nr. CROUph54

Oorspronkelijke bouwtekeningen met gevelaanzichten: privébezit dhr. De Roos

Alle overige afbeeldingen: MOOI Noord-Holland

Colofon

opdrachtgever: gemeente Hollands Kroon

datum onderzoek: 16 juli 2021

datum beschrijving: 29 juli 2021

opgesteld door: MOOI Noord-Holland,

Tot het hierboven omschreven monument behoort al hetgeen door bestemming of anderszins rechtens onroerend is.